

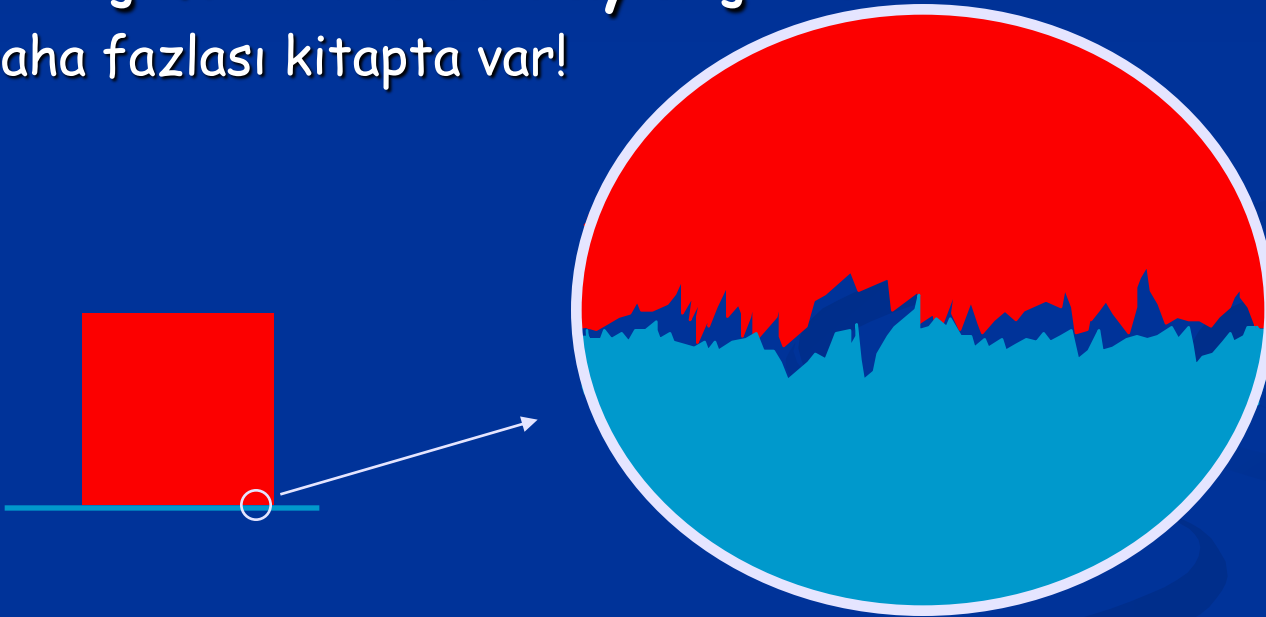
Fizik 101: Ders 8

Ajanda

- Sürtünme
- Engelleyici kuvvetler
  - Son(uç) hız
- Çok parçacıklı sistemlerin dinamiği
  - Atwood makinesi
  - Eğik düzlemde iki kütleli genel durumlar
  - İlginç problemler

Sürtünme (özetle):

- Sürtünme iki yüzey arasında mikroskobik etkileşmeden ortaya çıkar:
  - Daha fazlası kitapta var!

Yüzeysel Sürtünme Modeli

- Sürtünme kuvvetinin (f_F) yönü normal kuvvet vektörüne (N) dik ve iki yüzeyin rölatif hareketinin tersi yöndedir.
- **Kinetik (kayma):** Sürtünme kuvvetinin büyüklüğü normal kuvvet vektörünün (N) büyüklüğü ile orantılıdır.
$$f_F = \mu_k N$$
- **Statik:** Sürtünme kuvveti uygulanan net kuvveti dengeler ve cisim hareket etmez. Mümkün olan en yüksek statik sürtünme kuvveti N ile orantılıdır.
$$f_F \leq \mu_s N$$

Kinetik Sürtünme:

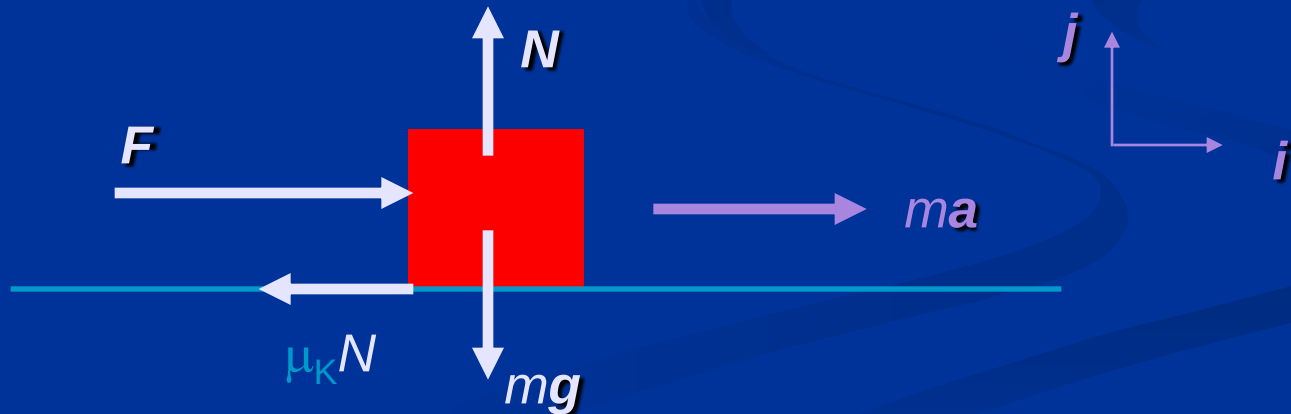
■ μ_k : *kinetik sürtünme katsayısı.*

$$i: \quad F - \mu_k N = ma$$

$$j: \quad N = mg$$

$$F - \mu_k mg = ma$$

Statik Sürtünme:

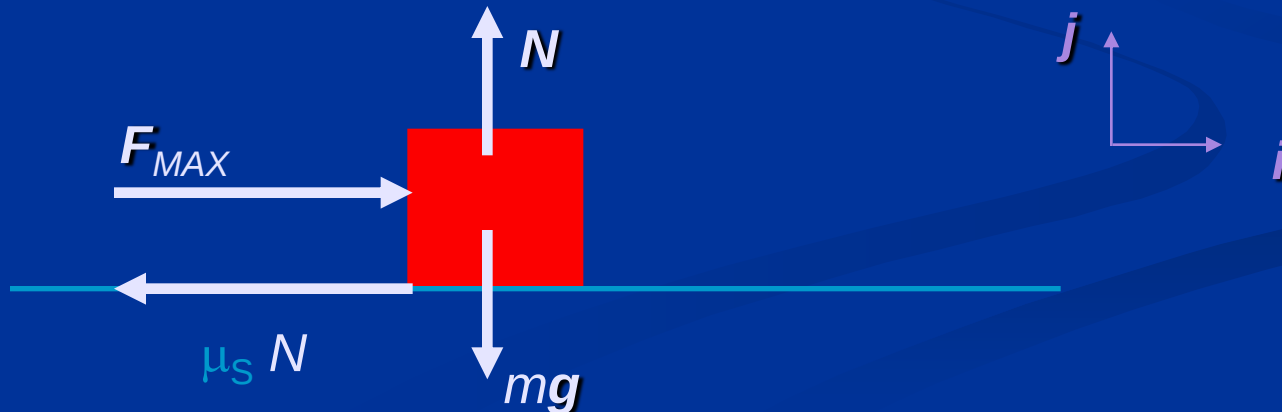
- Yüzeysel temas halindeki iki cisim arasındaki maksimum sürtünme kuvvetini, $\mu_s N$, "*statik sürtünme katsayısı*" μ_s , belirler.
- F_{yi} , cisim harekete başlayıncaya kadar artırmak suretiyle μ_s değerini belirleriz: :

$$F_{MAX} - \mu_s N = 0$$

$$F_{MAX} = \mu_s mg$$

$$N = mg$$

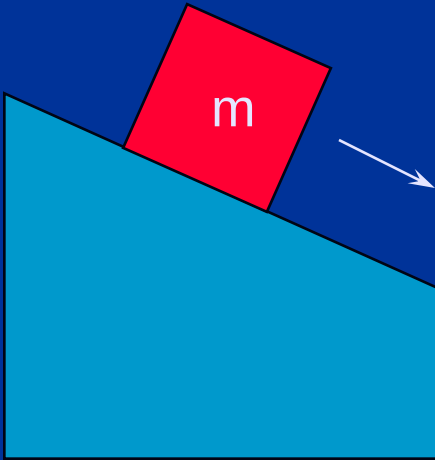
$$\mu_s = F_{MAX} / mg$$

Ders 8, Soru 1

İki cisim dinamiği

- Kütlesi m olan bir blok yüzeyi kaba bir eğik düzleme ($\mu > 0$) konup kısaca itildiğinde eğik düzlemde sabit hızla aşağı kadar inmektedir.
  - Kütlesi $2m$ olan benzer bir blok (aynı μ) aynı eğik düzleme konup aynı kuvvetle itilirse ne olur?

- (a) *durur*
- (b) *ivmelenir*
- (c) *Sabit hızla hareket eder*

Ders 7, Soru 1

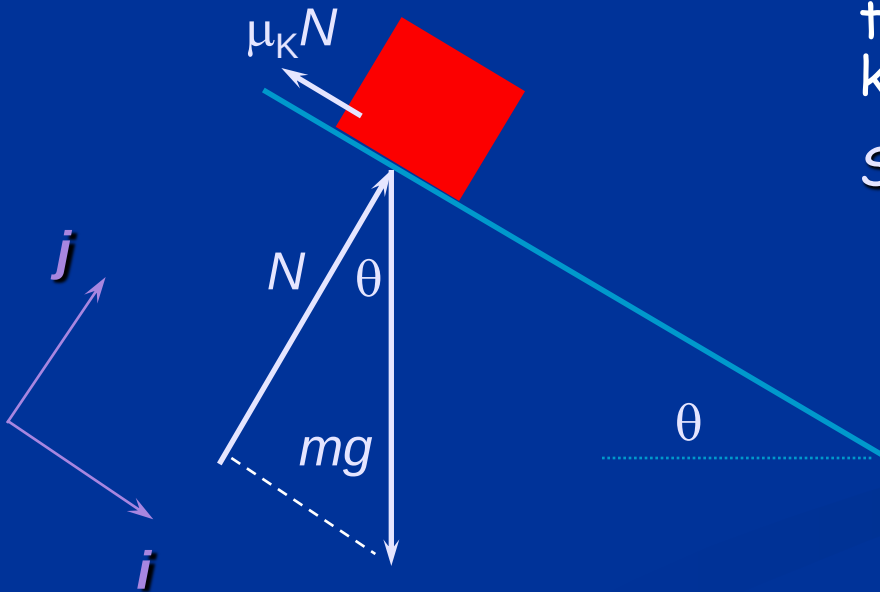
İki cismin dinamiği

- SCD çiz ve x yönündeki net kuvveti bul.

$$F_{NET,X} = mg \sin \theta - \mu_K mg \cos \theta$$
$$= ma = 0 \text{ (ilk durum)}$$

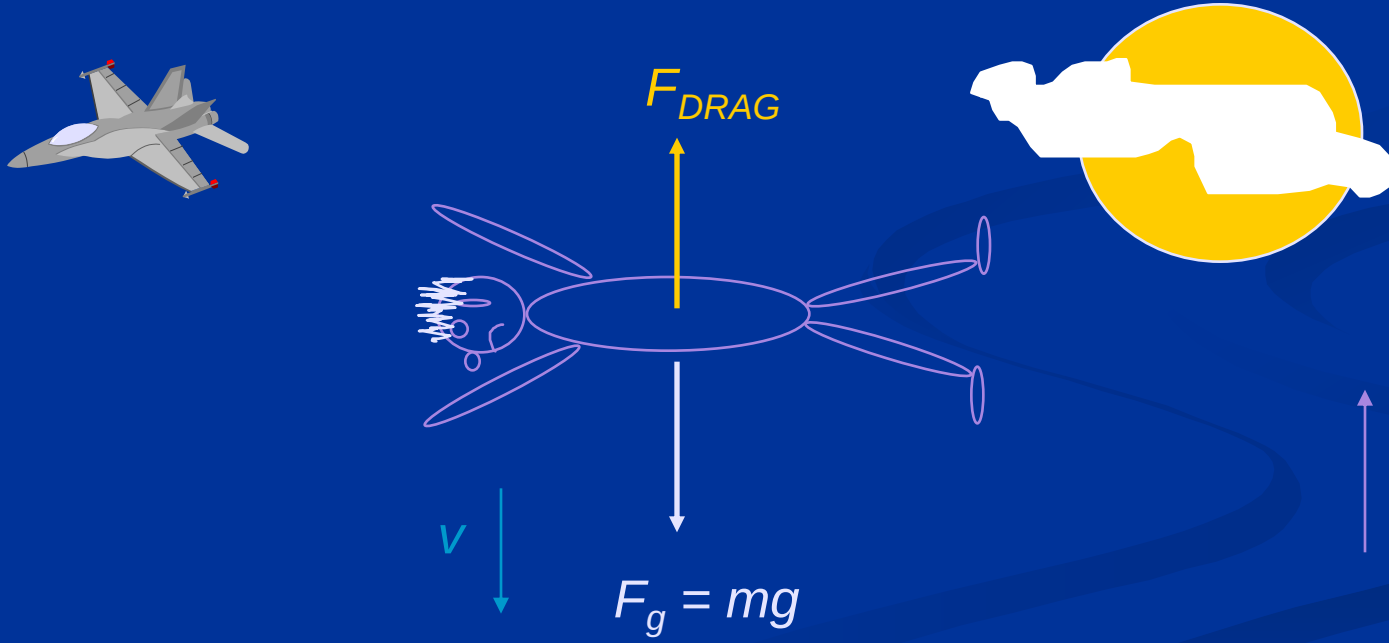
Kütleyi 2 katına çıkarmak her iki terimi de 2 katına çıkarır. Net kuvvet 0.

Sabit hızla aşağı iner!

Akışkanlarda sürtünme: engelleyici kuvvet

- Bir cisim hava yada su gibi viskoz bir ortamda hareket ediyorsa, ortam, cisme hareketi engelleyici yönde bir kuvvet uygular.

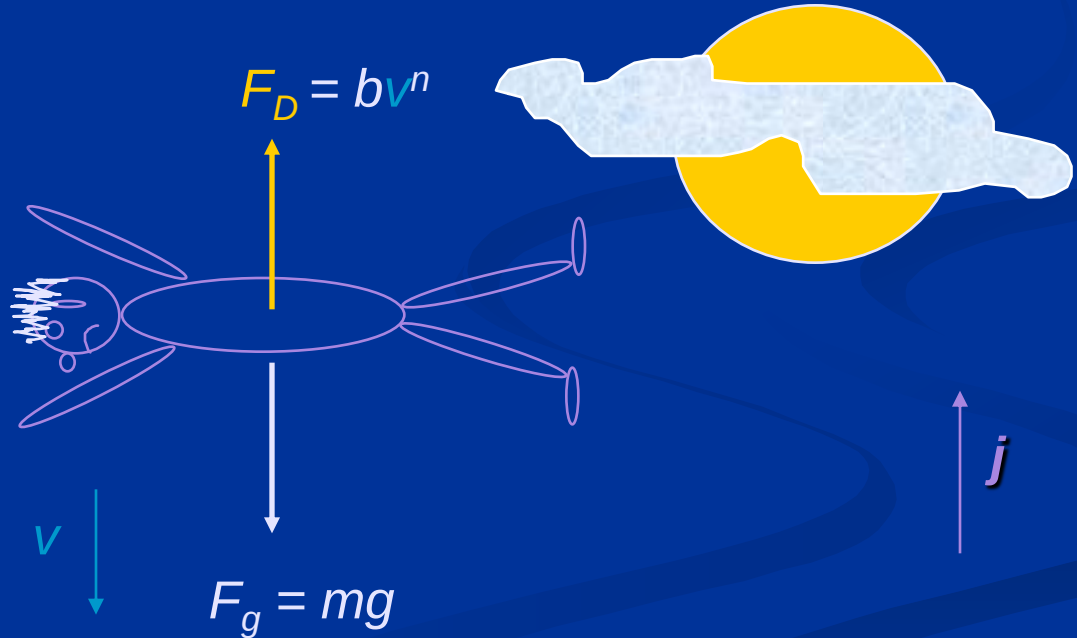

Engelleyici Kuvvet:

- Engelleyici kuvvet cismin ortamdaki hızının kuvvetiyle v^n ile orantılıdır. Dolayısıyla maksimum hız bir yerde son bulacaktır.

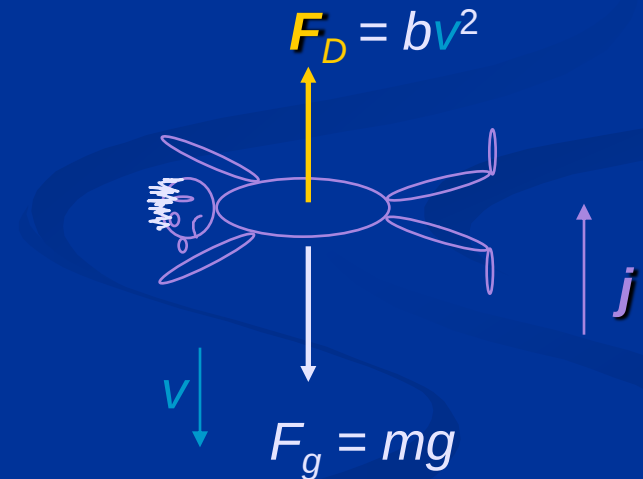
Sanki $n=2$!?

Son/uç Hız:

- Farzı muhal $F_D = bv^2$ şeklinde olsun. Bir skydiver (gökdalğıcı) uçaktan atlıyor ve bir süre düştükten sonra hızı v sabitleniyor.
  - Gökdalğıcı uç hıza ulaştığında F_D kuvveti nedir?
  - Uç hızı nedir v ?
- $F_{TOP} = F_D - mg = ma = 0$.
  - $F_D = mg$
- tanımdan $F_D = bv^2$
  - $bv^2 = mg$

$$v = \sqrt{\frac{mg}{b}}$$

Çok Parçacık Dinamiği

- Sistemimizde birden fazla cisim var
- Cisimler birbirine bağlı:

- Halat & makara

bugün

- Çubuk, yay, vs.

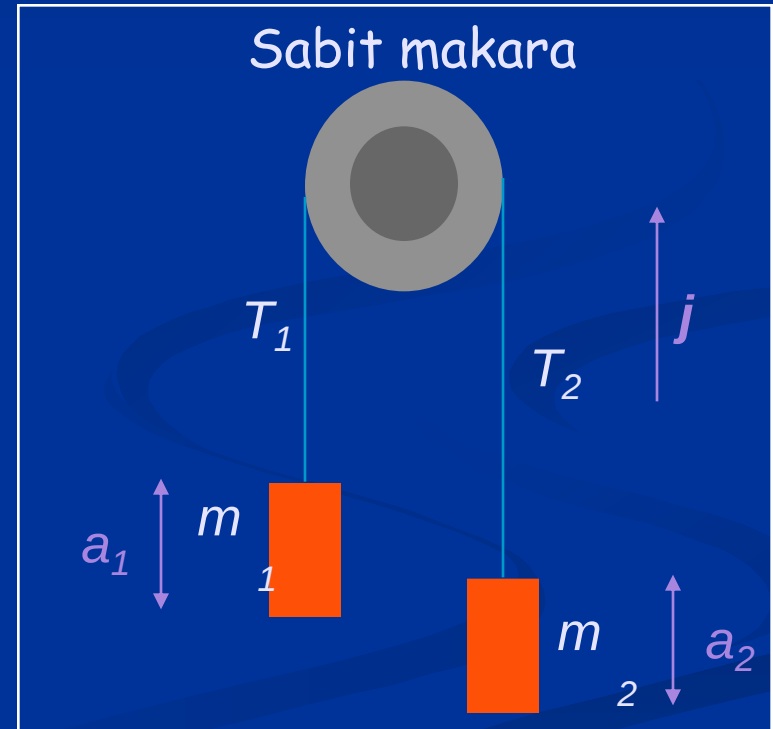

sonra

Atwood Makinası:

Şekilde görüldüğü gibi kütleleri m_1 ve m_2 olan iki cisim kütlesi ideal bir ip ve sürtünmesiz ideal bir makara ile asılmışlardır.

- Her bir kütle için a_1 ve a_2 ivmesi nedir?
- İpteki gerilim T nedir?

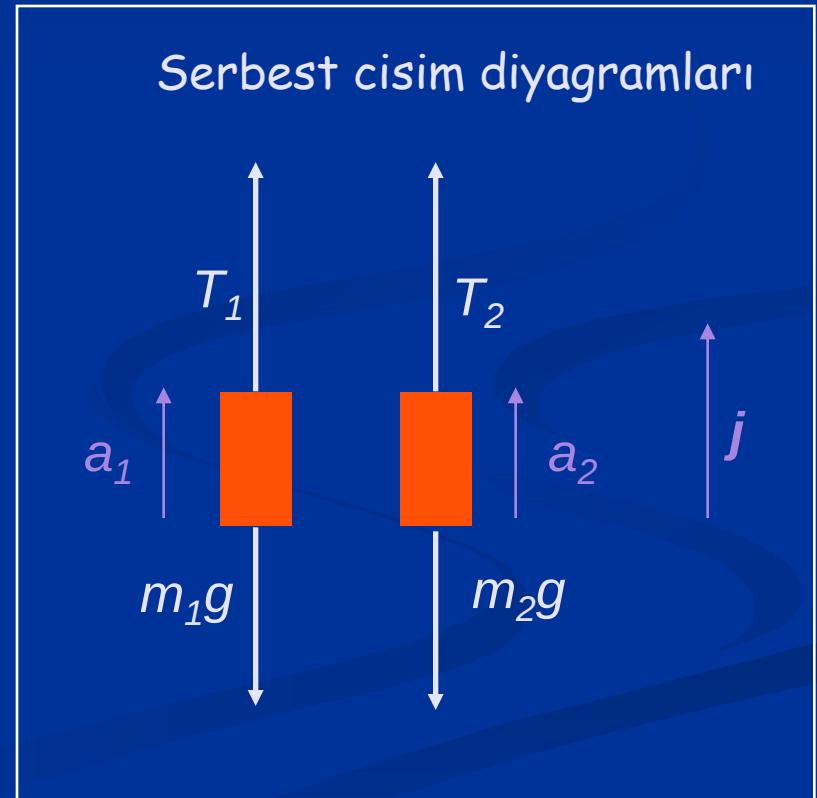

Atwood Makinası...

- Her bir cisim için SCD çiz.
- Newtonun 2. yasasını uygula: (j - bileşeni)

- $T_1 - m_1g = m_1a_1$
- $T_2 - m_2g = m_2a_2$

Ama $T_1 = T_2 = T$
makara ideal olduğundan
ve $a_1 = -a_2 = -a$.
Kütleler ipe birbirine
bağlı olduğundan

Atwood Makinası...

$$T - m_1 g = -m_1 a \quad (a)$$

$$T - m_2 g = m_2 a \quad (b)$$

- 2 bilinmeyen & 2 denklem
  - Her iki bilinmeyen (T ve a) için çözeriz.

- $(b) - (a)$ çıkartırsak:

- $g(m_1 - m_2) = a(m_1 + m_2)$

- $a = \frac{(m_1 - m_2)}{(m_1 + m_2)} g$

- $(b) + (a)$ toplarsak:

- $2T - g(m_1 + m_2) = -a(m_1 - m_2) = -g \frac{(m_1 - m_2)^2}{m_1 + m_2}$

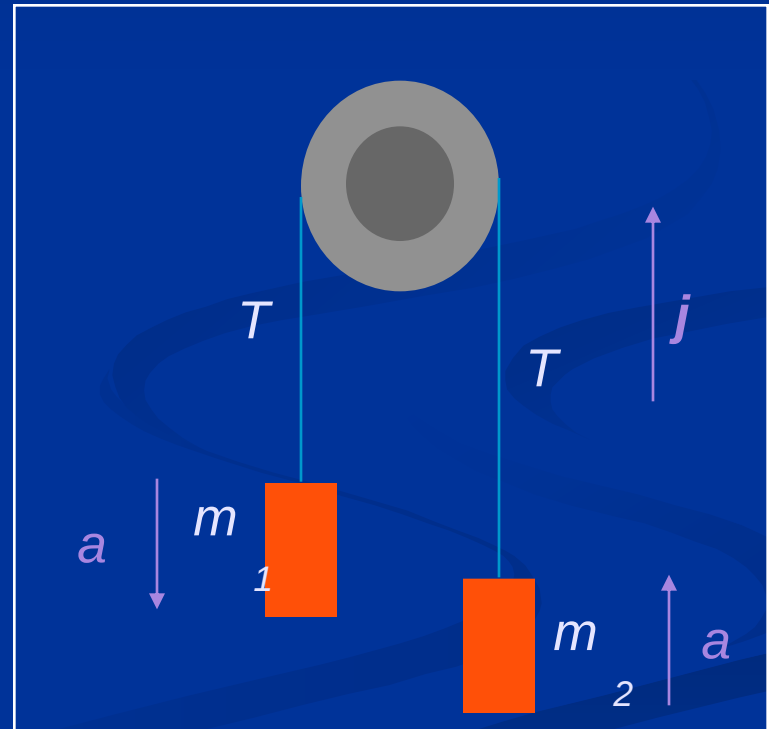
- $T = 2gm_1m_2 / (m_1 + m_2)$

Atwood Makinesi...

- Sonuç itibarıyla:

$$a = \frac{(m_1 - m_2)}{(m_1 + m_2)} g$$

$$T = \frac{2 m_1 m_2}{(m_1 + m_2)} g$$

Sonuçlar makul mü?

→ Limitlerin kontrolü!

$$a = \frac{(m_1 - m_2)}{(m_1 + m_2)} g$$

$$T = \frac{2 m_1 m_2}{(m_1 + m_2)} g$$

■ Özel durumlar:

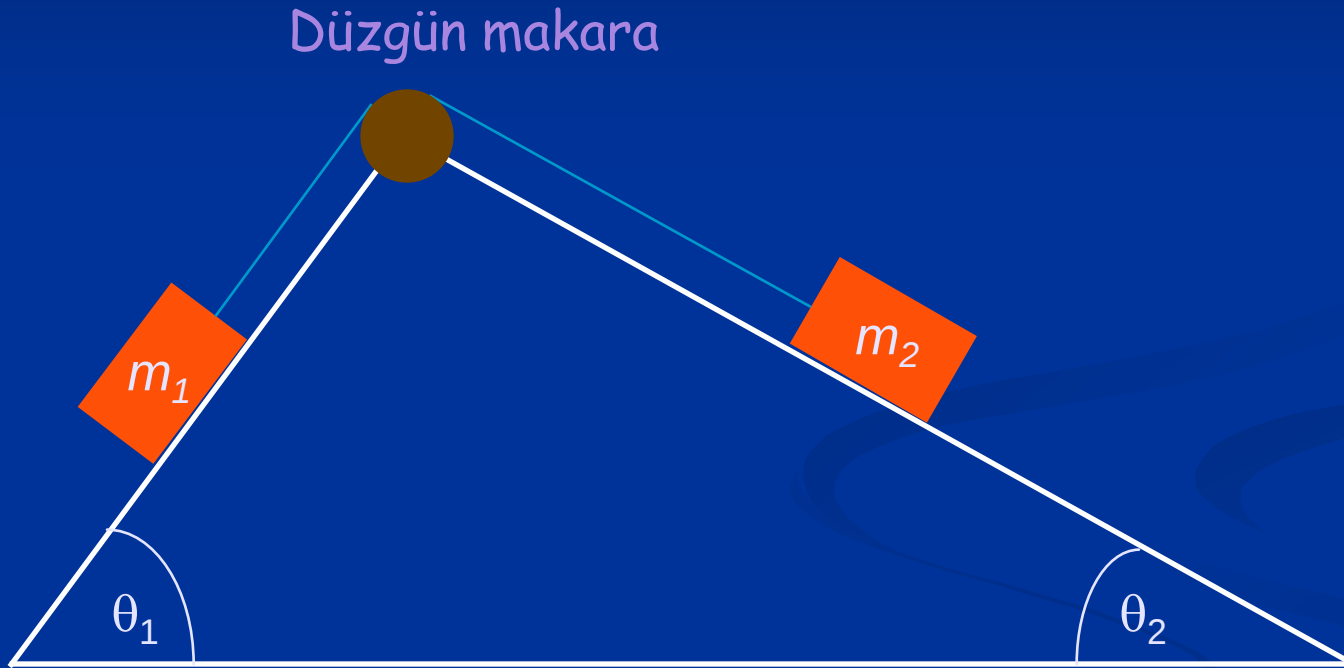
→ i.) $m_1 = m_2 = m$ $a = 0$ ve $T = mg$. OK!

→ ii.) m_2 yada $m_1 = 0$ $|a| = g$ ve $T = 0$. OK!

- Verilen kütlelerim ivmesini ölçerek Atwood makinesinde yerçekimi ivmesini g belirleyebiliriz

$$g = \frac{(m_2 + m_1)}{(m_2 - m_1)} a$$

İki eğik düzlemde bağlı kütleler

Yüzeyler sürtünmesiz

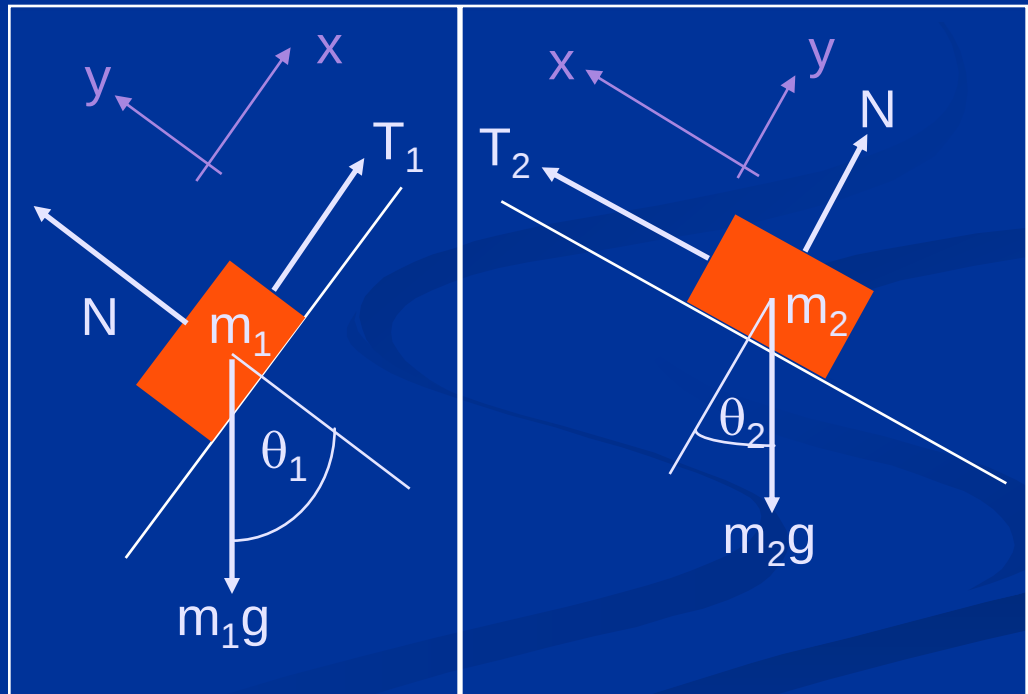
Kütleler nasıl hareket eder?

Her iki kütle için uygun koordinat sistemi seçip serbest cisim diyagramını çizerek Newtonun 2. yasasını uyguluyoruz:

" x " bileşenlerini alırsak:

- 1) $T_1 - m_1 g \sin \theta_1 = m_1 a_{1x}$
- 2) $T_2 - m_2 g \sin \theta_2 = m_2 a_{2x}$

Fakat $T_1 = T_2 = T$
ama $-a_{1x} = a_{2x} = a$
(kısıtlamalar)

Denklerin çözümü...

Kısıtlamaları kullanarak denklemleri çözersek.

$$T - m_1 g \sin \theta_1 = -m_1 a \quad (a)$$

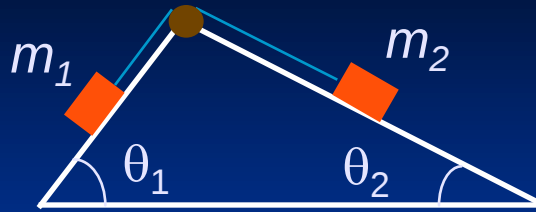
$$T - m_2 g \sin \theta_2 = m_2 a \quad (b)$$

(a) yı (b) den çıkartırsak:

$$m_1 g \sin \theta_1 - m_2 g \sin \theta_2 = (m_1 + m_2) a$$

Sonuç:

$$a = \frac{m_1 \sin \theta_1 - m_2 \sin \theta_2}{m_1 + m_2} g$$

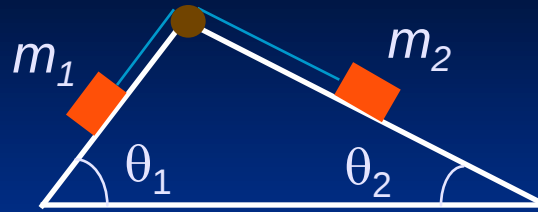
$$a = \frac{m_1 \sin \theta_1 - m_2 \sin \theta_2}{m_1 + m_2} g$$

Özel durum 1:

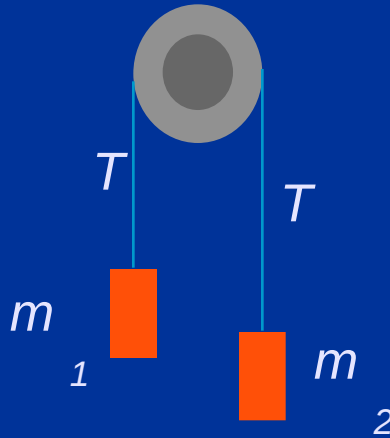
Offf ya!...Sıkıcı!...

eğer $\theta_1 = 0$ ve $\theta_2 = 0$, $a = 0$.

$$a = \frac{m_1 \sin \theta_1 - m_2 \sin \theta_2}{m_1 + m_2} g$$

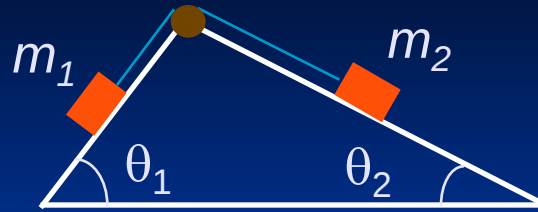
Özel durum 2:

Atwood Makinası

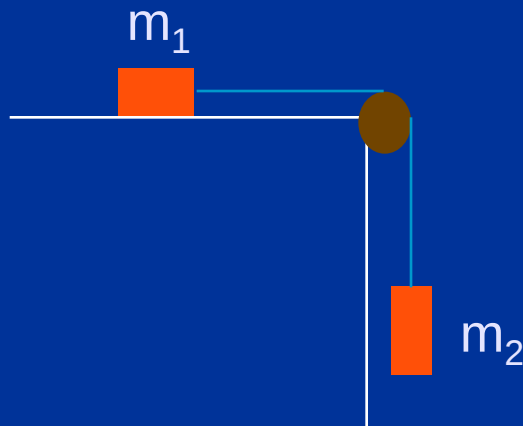
eğer $\theta_1 = 90$ ve $\theta_2 = 90$,

$$a = \frac{(m_1 - m_2)}{(m_1 + m_2)} g$$

$$a = \frac{m_1 \sin \theta_1 - m_2 \sin \theta_2}{m_1 + m_2} g$$

Özel durum 3:

Lab düzeneği

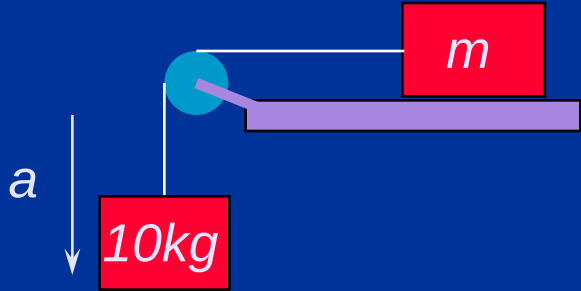
eğer $\theta_1 = 0$ ve $\theta_2 = 90$,

$$a = \frac{-m_2}{(m_1 + m_2)} g$$

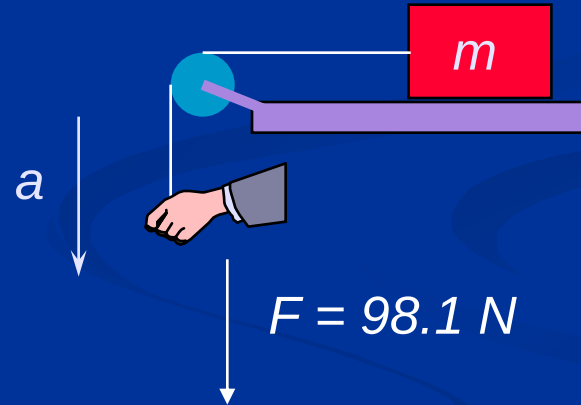
Ders 8, Soru 2

İki cisim dinamiği

- m kütlesi hangi durumda daha çok kuvvet etkisindedir? Durum (1): 10 kg luk bir kütle iple asılıdır. Durum (2): elle aşağı doğru 98.1 N şiddetinde sabit bir kuvvet uygulanmaktadır. Her iki durumda da ip ve makara kütsesiz.

Durum (1)

Durum (2)

(a) Durum (1)

(b) Durum (2)

(c) aynı

Ders 8, Soru 2

Çözüm

- Durum (1) için SCD ve $F_{NET} = ma$ her iki blok için:

$$T = ma \quad (a)$$

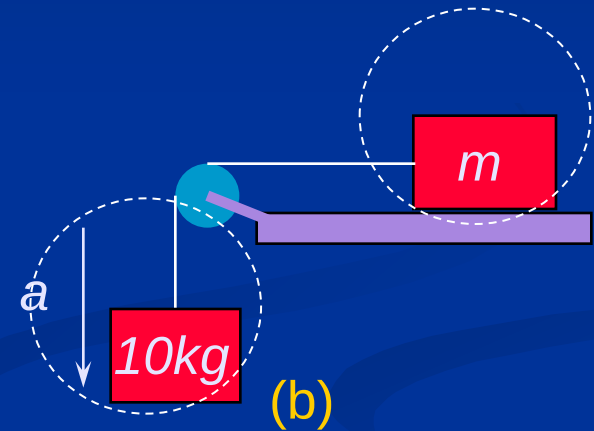
$$(10\text{kg})g - T = (10\text{kg})a \quad (b)$$

- (a) ve (b) yi topla:

$$98.1\text{ N} = (m + 10\text{kg})a$$

$$a = \frac{98.1\text{ N}}{m + 10\text{kg}}$$

- Not: $T = 98.1\text{ N} \times \frac{m}{m + 10\text{kg}}$

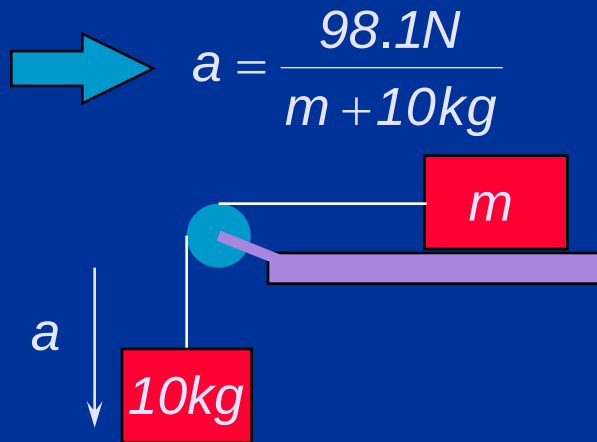

Ders 8, Soru 2

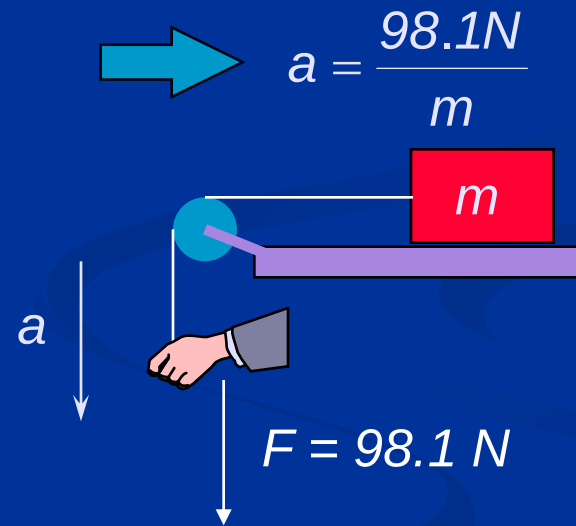
Çözüm

- Durum (2) için $T = 98.1 \text{ N} = ma$

$$a = \frac{98.1 \text{ N}}{m}$$

Durum (1)

Durum (2)

- Cevap (b) durum (2)

Problem: sürtünmesiz yatay düzlemde 2 ip & 2 kütle :

- T_1 , m_1 ve m_2 veriliyor. a ve T_2 nedir?

$$T_1 - T_2 = m_1 a \quad (a)$$

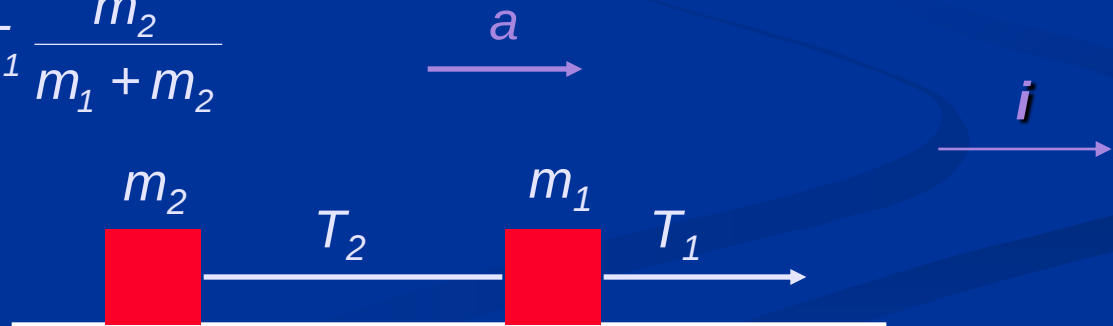
$$T_2 = m_2 a \quad (b)$$

- $(a) + (b)$:

$$T_1 = (m_1 + m_2) a \quad \Rightarrow \quad a = \frac{T_1}{m_1 + m_2}$$

- çözümü (b) yerine koyarsak:

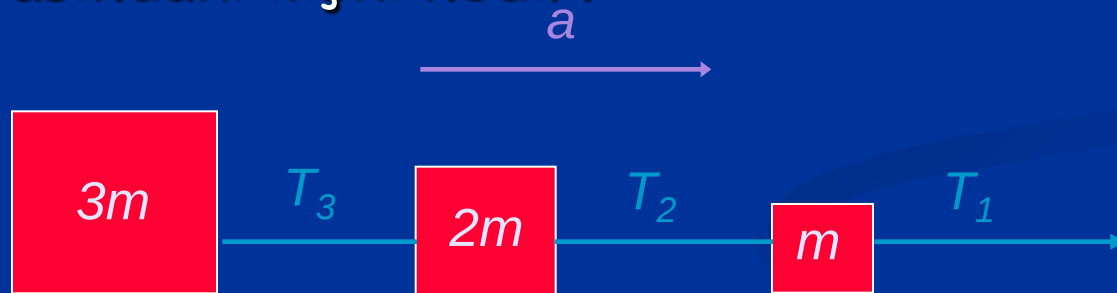
$$T_2 = T_1 \frac{m_2}{m_1 + m_2}$$

Ders 8, Soru 3

İki cisim dinamiği

- Kütleleri $3m$, $2m$, ve m olan 3 cisim iplerle birbirine bağlanmış ve sabit ivmeyle çekilmektedirler. Her bir ipteki gerilimler arasındaki ilişki nedir?

(a) $T_1 > T_2 > T_3$

(b) $T_3 > T_2 > T_1$

(c) $T_1 = T_2 = T_3$

Ders 8, Soru 3

Çözüm

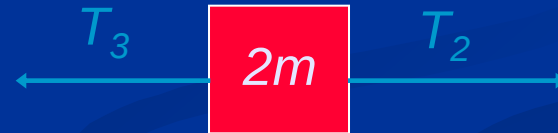
- SCD larını çizelim!!

$$T_3 = 3ma$$

$$T_2 - T_3 = 2ma$$

$$T_2 = 2ma + T_3 > T_3$$

$$T_1 - T_2 = ma$$

$$T_1 = ma + T_2 > T_2$$

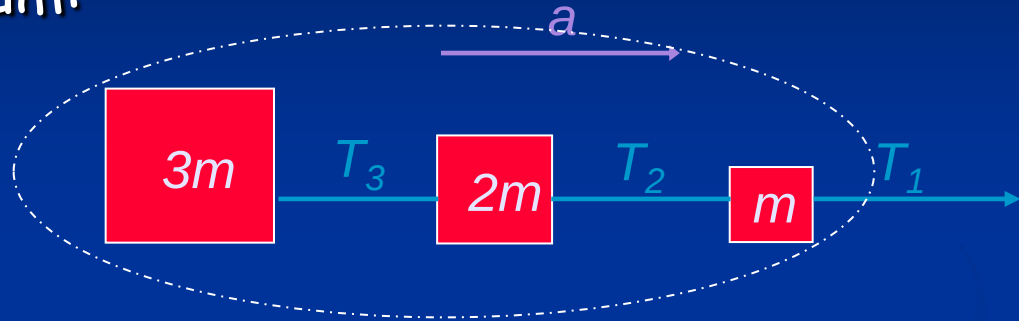
$$T_1 > T_2 > T_3$$

Ders 8, Soru 3

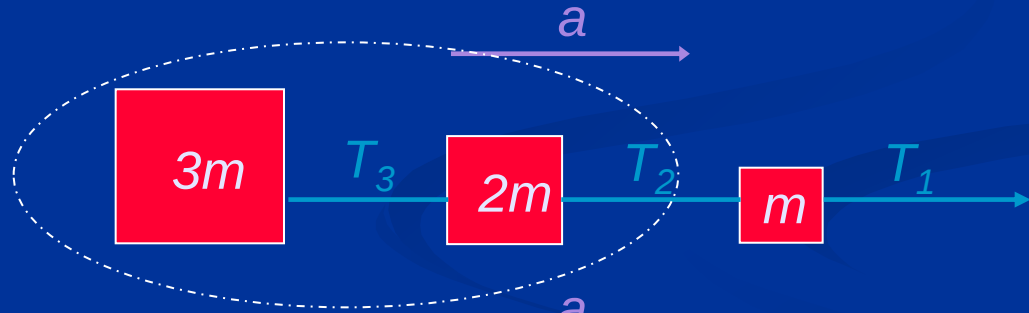
Çözüm

■ Alternatif çözüm:

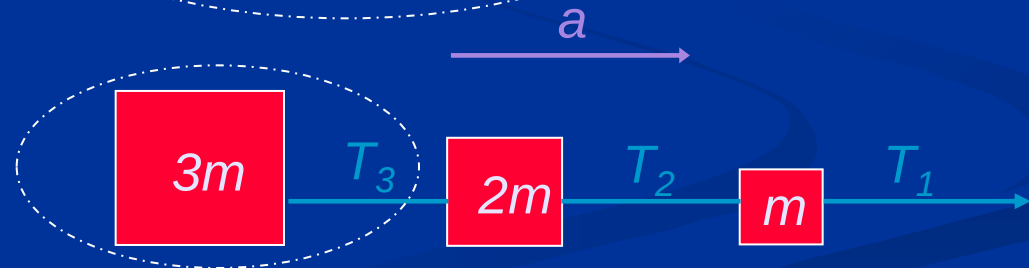
T_1 bütün cisimleri çeker

T_2 , $3m$ ve $2m$ kütlelerini çeker

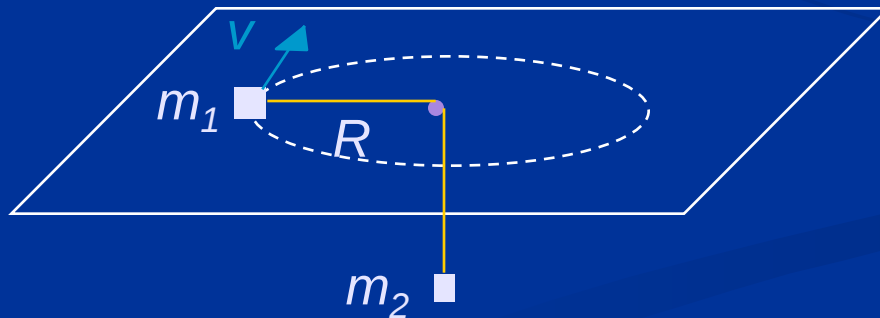
T_3 sadece $3m$ kütlelerini çeker

$$T_1 > T_2 > T_3$$

Problem: Dönen hokey topu & ağırlık.

- Kütle m_1 olan bir cisim yatay sürtünmesiz bir masada dairesel bir yol üzerinde v hızıyla dönmektedir. Kütle masa ortasındaki bir delikten R uzaklığında durmaktadır. İpin diğer ucunda m_2 kütlelerinde bir cisim asılıdır.
- İpteki gerilim (T) nedir?
- Kayan kütlelerin hızı (v) nedir?

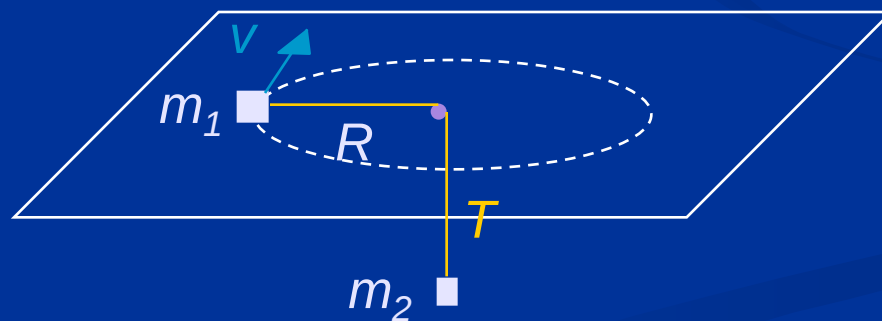
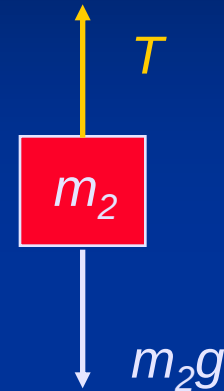

Problem: Dönen hokey topu & ağırlık...

- Asılı kütle için SCD çiz:
  - R sabit olduğundan $a = 0$.

$$T = m_2 g$$

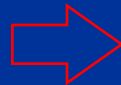
Problem: Dönen hokey topu & ağırlık...

- Kayan cisim için SCD:

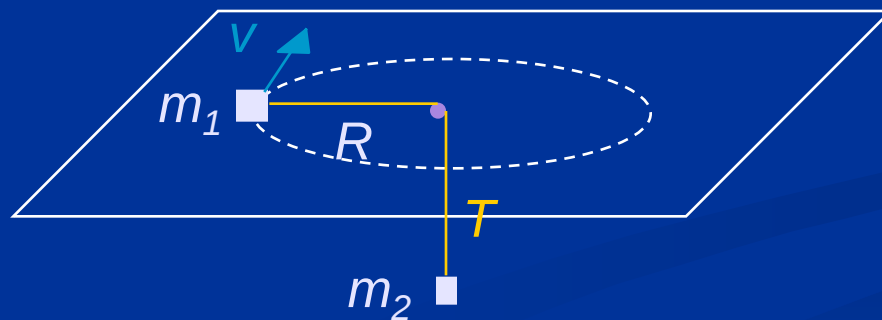
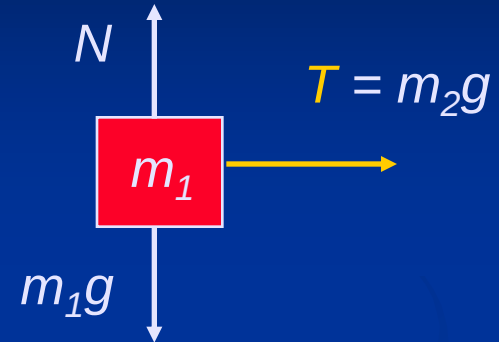
$$F = T = m_1 a$$

burada $a = v^2 / R$

$$m_2 g = m_1 v^2 / R$$

$$v = \sqrt{gR \frac{m_2}{m_1}}$$

Özet

- Sürtünme
- Engelleyici kuvvetler
  - Son(uç) hız
- Çok parçacıklı sistemlerin dinamiği
  - Atwood makinesi
  - Eğik düzlemde iki kütleli genel durumlar
  - İlginç problemler